

Entrevista al Departament Educatiu Fundació Miró a Miquel Jordà

Per Jordi Clavero i Montse Quer

***Músiques d'avui
(2004-2005)***

Miquel Jordà. Postals sonores

Vinculat a la instal·lació *Sobre la pell del món* al Fòrum Barcelona 2004

Conversa amb Miquel Jordà

Quan comences a interessar-te per la música i quina és la teva formació en aquest camp?

La música m'interessa de sempre. Vaig començar de petit, a l'escola, tocant la guitarra. Després va venir el saxo (de fet, a mi sempre m'han interessat més els instruments de vent) i, més tard, la composició, la manipulació d'instruments, les bandes sonores, la música interactiva...

A més de tocar el saxo d'una manera convencional, també has intentat modificar-lo.

Vaig començar tocant el saxo d'acord amb la formació clàssica que havia rebut. Més endavant em vaig apropar a la música contemporània i vaig descobrir altres formes d'interpretació. Llavors em vaig interessar per la manipulació. És això justament el que va fer John Cage al segle passat: manipular. Així és que jo manipulava l'instrument. Li vaig canviar l'embocadura per la d'una trompeta, tractava el so amb ordinadors. Mirava d'obtenir sonoritats diferents. És increïble la quantitat de coses que pots fer només amb un micròfon connectat a un saxo. Qualsevol so mínimament amplificat pren una magnitud inimaginable. La respiració, la pronunciació de sons, el cant a través de l'instrument... La qüestió, saps?, no és quin instrument toques sinó què fas amb el sons que n'extreus. La manipulació és part d'una evolució sonora que, sense saber com, s'acaba integrant en la composició.

No és, però, l'únic instrument que has alterat amb la finalitat d'experimentar noves possibilitats sonores.

A partir d'una *kalimba* africana vaig confeccionar un instrument que vaig batejar amb el nom de *calophon*. La *kalimba* és un instrument que té una caixa de ressonància amb unes barnilles metàl·liques normalment desafinades. Algunes *kalimbes* són planes, de fusta, i d'altres tenen la forma d'una carbassa.

Com ja havia fet abans amb el saxo, la voluntat de treballar amb instruments electrònics em va fer decidir a acoblar-hi un micròfon i a treballar certs efectes. Però el pas decisiu va venir després, quan vaig parar atenció en un instrument del segle XVIII, el *violon de fer*. Com la *kalimba*, aquest instrument té una caixa de ressonància circular, amb unes barnilles (de fusta) que es toquen amb un arc. El so resultant s'acosta molt al d'una viola, a una viola de gamba concretament. Se'm va acudir d'adaptar les barnilles del *violon de fer* a la *kalimba*, vaig comprar un arc de violí i vaig fer proves tallant algunes barnilles, perquè l'alçada repercuteix en l'afinació: a barnilles més altes, sons més greus, i a barnilles més petites, sons més aguts i, tot seguit, la inevitable connexió electrònica, que em proporcionava des de solucions polifòniques fins a la conversió sonora de l'instrument. Afinat com un violí podia semblar, paradoxalment, un contrabaix.

Podríem dir que un aspecte recurrent en el teu treball és el viatge, un viatge que s'inicia amb *La Ruta P*, l'any 1994.

Sí. Podria afirmar que tot allò que he fet està relacionat amb el viatge. Sempre. No solament treballs musicals, sinó també treballs audiovisuals. El viatge com a projecte, no pas amb el sentit d'un desplaçament que s'acompleix en un període limitat, durant unes vacances, per exemple. Fer un viatge com a part d'un projecte. *La Ruta P* no era sinó un intent de tornar a fer l'anomenada Ruta de la seda per, després, muntar un audiovisual. Era música i imatge, com en general tot el que he fet des de llavors.

Poc després vas editar *Zenit*, un CD-Rom concebut com un viatge iniciàtic a l'entorn d'una sèrie de conceptes: el viatge interior, el viatge astral, el viatge oníric, el de la mort, el de la meditació...

El viatge no té per què implicar un desplaçament físic. Pot ser també un viatge en el temps, un viatge immòbil, com pretenia ser-ho a *Zenit*. Avui tenim la possibilitat de

viatjar sense necessitat de desplaçar-nos, gràcies a la tecnologia. La tecnologia ens permet viatjar a través de les imatges de la televisió o a través d'Internet. Tenim la sort de tenir coneixements d'altres països sense haver-hi viatjat. I, ben al contrari, també hi ha gent que ha viatjat molt i, malgrat això, no té gaire idea de què està passant realment en altres parts del món.

Zenit és important en la meua trajectòria perquè va ser el primer interactiu que vaig fer i també perquè va ser un dels primers d'aquesta mena fets aquí. Era un mitjà nou, que permetia treballar amb imatge i amb so.

Quins han estat els teus referents musicals i quin tipus de música o quins músics t'interessen?

De ben petit m'interessava força la música clàssica, encara que no recordo ben bé per què, Stravinsky, Debussy, Falla, la música del segle XIX i la del XX. De vegades penso que potser aquesta consonància especial té a veure amb alguna vida anterior. De fet aquesta música m'ha influenciat com a músic i com a persona.

Cap als quinze anys em va atraure molt el jazz, i després la música que anomenem contemporània, autors com Charlie Parker, Miles Davis, John Zorn o Steve Reich, autors que vas coneixent d'una manera espontània, per amics que et comenten que altres músics abans que tu ja tocaven el saxo d'una certa manera, t'acostes a la seva música i hi descobreixes una similitud. No hi ha grans descobriments, tot està inventat, i no obstant t'agrada adonar-te de les similituds, adonar-te que, sense saber-ho, tenies una família.

I observes, igualment, que molts dels aspectes de la música clàssica i contemporània estan relacionats amb la tradicional.

Parla'ns del teu procés de composició.

Jo treballo bàsicament a partir de la manipulació de sons reals. Actualment hi ha eines que permeten manipular sons: pots agafar un ordinador, prémer uns quants botons i fer moltes coses... El que vull dir és que, de la mateixa manera que un pintor podria pintar un quadre tan sols amb tons blaus, a mi musicalment sempre m'ha interessat partir de sons del món real.

Per això, quan viatjo porto una gravadora i vaig enregistrant músiques, ambients sonors i veus que formen part de situacions concretes. O agafar diferents músiques, deixar-les inalterades i configurar paisatges comuns amb aquestes músiques.

Quan parlo d'enregistrar ambients, considero sempre el seu potencial artístic i de composició. És clar que pots agafar un CD d'efectes sonors i aplicar-lo només en el sentit d'una il·lustració d'allò que refereixen, però aquests sons també poden constituir la base d'una sensibilitat diferent.

Des de fa uns quants anys les teves creacions no es restringeixen al camp estrictament musical i la imatge hi té un paper fonamental.

Per a mi hi ha una relació directa entre la imatge i el so. Potser perquè sempre he sentit un interès viu per l'art en general. Quan parlo de música, parlo d'art, perquè la música també és art.

Al principi componia bandes sonores per a pel·lícules d'altres persones, però mai no estava satisfet del tot amb els resultats, perquè tenia altres idees i hauria volgut provar altres alternatives, i això no era possible perquè el conjunt depenia d'una decisió que no em pertocava. Quan composes música per encàrrec, ets una eina en mans d'un director, i estàs molt limitat. Alguns directors et donen més llibertat, però d'altres condicionen excessivament el teu treball.

Vaig començar a treballar amb imatge amb pel·lícules de publicitat de 16 mm i 35 mm que més tard manipulava. Així vaig acabar elaborant en vídeo, primer, i en vídeo digital, més tard, material divers que havia madurat sobre paper i animació feta per ordinador.

Parla'ns de la teva participació en el Fòrum Barcelona 2004. Com sorgeix la idea i en què consisteix la teva instal·lació?

La meua participació al Fòrum neix d'un projecte personal de l'any 2000 que vaig anomenar *Sobre la pell del món*. Llavors es començava a parlar de globalització i em va semblar que el canvi de segle proporcionava un al·licient afegit. Des de l'antiguitat, la humanitat ha sentit la necessitat d'explorar la part del planeta que li és desconeguda, moguda per motivacions comercials, religioses o polítiques, però és ara, amb el fenomen de la globalització, quan es fan més evidents les diferències i les desigualtats del nostre planeta. Em va semblar el moment més oportú per fer la volta al món. Un viatge ens enfronta a una informació inabastable. Paisatges, ciutats, gents, edificis, costums... Vaig enregistrar i recopilar tota mena d'informació mitjançant la fotografia, l'àudio, el vídeo i altres mitjans. Vaig acumular enregistraments molt heterogenis, principalment de zones conflictives i de desastres.

Els responsables del Fòrum es van interessar per un projecte que ha acabat aglutinant un llibre de fotografies, un DVD d'una hora d'imatge amb música sense text i amb diferents extres i arxius i la instal·lació que hi ha a la plaça. Una passarel·la amb fotografies gegants, de vuit metres per cinc, que fan referència a diferents localitzacions del planeta. És una instal·lació sonora, amb uns altaveus que reproduïxen mostres sonores, «postals sonores». És un viatge de percepció sonora amb imatges.

Com a part del projecte estic confeccionant una pàgina web que serà gratuïta i que permetrà l'accés lliure: www.tmundi.org

Quina percepció del món tens després de l'experiència de tres anys de viatge?

Tres anys de viatge et marquen, i quan tornes la reintegració es fa difícil. Com a experiència vital recomanaria a tothom un viatge iniciàtic similar. Sóc conscient que, malauradament, no tothom està en disposició de fer-ho, no tant per raons econòmiques, ja que un viatge pel Tercer Món no és car si defuges els canals turístics, sinó més aviat per qüestions familiars o per obligacions laborals. És molt el que en pots aprendre. El món és, certament, la millor de les universitats.

Quan tornes estàs convençut que molts aspectes de la societat de consum són injustos o prescindibles. Penses que has viscut tres anys amb una motxilla amb quatre coses i que amb allò en tenies prou. Veus el teu apartament ple d'objectes sense saber ben bé què hi fan allà. Va passant el temps i ja ets de nou dins la roda, comprant més objectes innecessaris i recordant, de tant en tant, allò que pensaves i deies just després d'arribar. Crec que és molt més fàcil integrar-te allà que tornar i no saber ben bé que fas aquí.

Pel que fa a la interacció amb l'espectador, diries que *Aquarius* és un precedent de la instal·lació per al Fòrum?

Sí, de fet, d'instal·lacions interactives importants n'he realitzat dues o tres. La primera va ser *Alicia Blicia*, un encàrrec d'Art Futura, que vaig fer al Palau Macaya l'any 1992. Es basava en els dos mons d'Alícia, el món real i el món fantàstic, i, per tant, en la creació de dos espais sonors diferents.

Aquarius va ser una instal·lació interactiva amb imatge i també ambientació sonora, que va formar part del Festival Sónar el 1996.

A *Alicia Blicia* no hi havia imatge. Consistia en una habitació tancada plena de fum on hi havia una escultura amb dues llums làser que tallaven l'espai. Tenia uns sensors que captaven la presència humana i la traduïen en impulsos sonors.

Aquarius, per altra banda, tenia un monitor de televisió on hi apareixien imatges i també hi havia uns sensors que percebien el moviment de la gent i el traduïen en recursos sonors.

Al Fòrum m'hauria agradat poder emprar sensors, però pel volum de públic i per l'estructura, i pel fet que està situada en un espai exterior, no va ser possible. La instal·lació del Fòrum constitueix una mena de passeig sonor.

A banda dels reportatges visuals i sonors que deriven dels teus viatges, sembla que, en l'àmbit personal, l'experiència es tradueix en una voluntat de cooperació si considerem el projecte Tecnologia Mundi.

Els mitjans tecnològics, la ràdio, la televisió o Internet, permeten una popularització de la informació. Internet, per exemple, s'ha perfilat com una eina de comunicació i d'obtenció d'informació barata i assequible. Lamentablement el noranta per cent dels usuaris pertanyen a països desenvolupats. Hi ha injustícies, fets denunciabls, explotació, però també desconeixement d'aquesta realitat. Cal una tasca de conscienciació, en els països pobres, per tal de reconduir la situació i en els països desenvolupats, perquè la problemàtica ens afecta. Tecnologia Mundi, que vaig crear l'any 1998, duu a terme tasques de producció, sense caire lucratiu ni voluntat comercial. Fa documentals, distribueix imatges, músiques i so si ho justifica un determinat interès artístic o social. És una mena d'ONG dedicada a facilitar assessorament, promoció i a realitzar projectes concrets de formació en el Tercer Món. Els documentals que produïm, d'una part, persegueixen una sensibilització davant certs aspectes o bé donar a conèixer situacions d'injustícia social, i, d'una altra, paren atenció al fet artístic. Crec que es poden fer documentals on els continguts artístic i socials no estiguin renyits.

En què consistiran les teves audicions a la Fundació?

Voldria centrar les meves audicions en els paràmetres del projecte *Sobre la pell del món*. Un punt per tractar podria ser l'evolució humana i l'evolució musical com a processos paral·lels. Un altre, la història d'un instrument i la seva transformació al llarg dels anys. Com ara l'*ukelele*, un instrument que ha anat viatjant pel món, ha anat canviant de nom i ha evolucionat, fins a la guitarra elèctrica, per exemple.

O també el so a través de la història o la música a través de les cultures. Aquí es podria parlar de la varietat humana o cultural posant els exemples de la percussió que trobem a l'Àfrica, la corda que es toca a l'Amèrica del Sud, les veus de la zona del Sàhara o les de l'est d'Europa. Es podrien comparar els diferents aspectes i trobar punts de connexió.

Entrevista feta al Departament Educatiu de la Fundació Joan Miró el 4 de juny del 2004

Miquel Jordà (València, 1963)

Músic de formació i artista multidisciplinar, els seus interessos abasten la composició i la interpretació, la videocreació, les instal·lacions interactives i el CD-Rom d'autor.

Fora del nostre país ha treballat en diferents centres i laboratoris. Així mateix ha participat en els principals festivals mundials d'animació, música i art electrònic, com ara el Festival Multimèdia Osnabrück 91, Art Futura 92, Nebraska Modern Art Museum 94, Sónar 96/97, CICV Montmeliar 98 o Ars Electronica – Linz.

Membre de l'Associació de Músics Electroacústics d'Espanya des del 1989, ha estat professor de música moderna a l'ICE de la Universitat Autònoma de Barcelona (1988-1990), professor de música i noves tecnologies en el màster de postgrau en Infografia Mediàtica a la Facultat de Belles Arts de Barcelona (1993-1997), cofundador i director artístic de l'institut d'art i tecnologia Fak d'art (1994-1998), cofundador de la «Mostra de Vídeo Independent de Barcelona» amb el col·lectiu La 12 Visual.

Va ser, a més, codirector de la revista d'art electrònic Videt i de les galeries electròniques SonoArt i Galeria Pek, pioneres a l'Estat espanyol. Actualment és director de Tecnologia Mundi, entitat sense ànim de lucre que realitza projectes audiovisuals.

Catàleg d'obres

I. SELECCIÓ COMPOSICIONS

Delirio para calophono solo. *Live electronics i calophon.* 1991. 6'
Josie Bliss. *Live electronics.* 1991. 60'
Humus. *Live electronics, saxo alt i clarinet baix.* 1993. 10'
Aiximet. Cinta. 1993. 3'10''
El perro de... *Live electronics.* 1994. 8'07''
Globus. *Live electronics, saxo alt i flauta manipulats.* 1994. 6'
Villancico electroacústico I. Cinta. 1993. 1'
Villancico electroacústico II. Cinta. 1993. 1'
Villancico electroacústico III. Cinta. 1993. 1'
La Ruta P. *Live electronics, cinta i conjunt de cambra.* 1994. 50'
Zenit. *Live electronics, samplers i instruments de vent.* 1995. 45'
Time Machine. 2000, 45'

II. ENREGISTRAMENTS MUSICALS

Josie Bliss. CD. Edicions Nova Era. Barcelona. 1991
Músiques submergides. CD. Edicions Nova Era. Diversos autors. Barcelona. 1993
La Ruta P. Vídeo musical. Fak d'art. Barcelona. 1994.
Zenit. CD-Rom - CD àudio. Fak d'art. Barcelona. 1995
666 Músicas Electroacústicas. CD àudio. AMEE. 1996. Diversos autors
Música electroacústica española. Vol 1, CD àudio. 1997. Diversos autors
Atrapa-la. CD àudio. Oyeron - TV Catalunya. 1999. Diversos autors
Time Machine. CD-Rom - CD àudio. IUA-Tmundi. 2000
Sobre la pell del món. DVD. Lunweg-Fòrum Barcelona 2004. 2004

III. BANDES SONORES (selecció)

La maglana. Director: Marc Recha. 35 mm. Premi Alcalá de Henares 1989
El cielo sube. Director: Marc Recha. 35 mm. Arco 91, Festival de Venècia, Oberhausen
Roig. Directora: Teresa de Peregrí. 35 mm. Premi Festival de Venècia 1994

IV. PEL·LÍCULES PRÒPIES

El toro de Creta. 35 mm. 1989
La velocitat de la pluja. 16 mm. 1990

V. VÍDEOS

Vértice. Computer video graphics. 1993
El Careto. 1994
La Ruta P. 1994
Evi, el sueño del árbol. 1995
Ejec. 1995
Pindi. 1995
Xiahe. 1996
Memorias de Egipto. 1998
La ventana sudamericana. Sèrie TV. Tmundi- DA Planeta. 2002
Un mundo singular. Sèrie TV. Tmundi-DA Planeta
Sobre la pell del món. 2004
e-dentity 440. 2004

VI. LLIBRES

Sobre la pell del món. Lunweg Editores–Fòrum Barcelona 2004. 2004

VII. INSTAL·LACIONS I PERFORMANCES

Josie Bliss. Òpera multimèdia per al festival Dansa al Teatre Obert 91. Banda sonora, encàrrec del CDMD del Ministeri de Cultura. Editat en CD
Penta Rehi. Sonorització i musicalització d'una videoinstal·lació de Pedro Ortuño (Tolosa 90, Osnabrück 91, Biennal de Barcelona)
Alicia Blicia. Instal·lació interactiva per a percepció humana de dos espais sonors virtuals. Festival Art Futura 92 (Barcelona)
Espai Trombosax. Festival Músiques Submergides 93. Sala Metrònom de Barcelona i Girona, amb l'acompanyament musical de David Behrman. Editat en CD
Pradillosax. Concert instal·lació de la sèrie Plastisax. Sala Pradillo (Madrid). 1993
Vídeo Plastisax. The Plastisax Art Ensemble. Sala Metrònom (Barcelona). 1993
The Silk Road Plastisax. Concerts instal·lacions, de Pequín a Barcelona (Xina, Paquistan, Índia, Aràbia Saudita, Rússia, Espanya). 1993
La Caja de los Herrores. Col·lectiva sobre l'Any Miró. Galeria Carles Poy (Barcelona). 1993
Trombox. Instal·lació sonora AVE Festival Arheim (Holanda). 1993
Partitures Plàstiques. Col·lectiva. Barcelona, Santiago de Compostel·la, Perpinyà. 1993
Pensar en Veruela. Musicalització trombosax per a la instal·lació de Fèlix Riera. Biennals de Saragossa i Venècia. 1994
The ten thousands things of the world. Instal·lació sonora per a Catherine Ferguson i Mario Verandi. Nebraska Modern Art Museum. 1994
Aquarius. Instal·lació sonora interactiva Festival Sonar. CCCB (Barcelona) 1995/ CiberArt (València) 1996.
El día de los inocentes. Musicalització d'una instal·lació de Jordi Martorell, Centro Atlántico de Arte Moderno. 1995.
Arco Electrónico, Zenit. (Madrid). 1997

Zenit. CD-Rom - CD àudio. Premi Ciberart97. Premi Möbius98. Festivals: Sonar 94-95, Arco 96, CICV Montmeliar, Francia97, Buenos Aires, Lima i Paraguay 99

Passion. Instal·lació multimèdia. Escenificació de Zenit. Sala Metrònom 1996.

Miquel Jordà, testulia multimedia. Restrospectiva a la mediateca de la Fundació La Caixa. 1999

Miquel Jordà, artista inclassificable. BTV.1999

Postales Sonoras. Sala Montcada (Barcelona). 1999

Pindi y Xiahe. Vídeos, Centre d'Art Santa Mònica (Barcelona). 1999

Time Machine. Mostra de disseny digital on-line i off-line, MECAD\Media, Centre d'Art i Disseny, Escola Superior de Disseny ESDI i Primavera del Disseny de Barcelona. 2001.

Les línia del Cel. Trencadís. Musicalització de la instal·lació multimèdia de Pedro Ortuño. Sala Metrònom (Barcelona).2002.

Flux Vídeo, retrospectiva d'obra audiovisual, sala Sidecar (Barcelona). 2002

EVI. Vídeo, galeria La Xina (Barcelona). 2002

Time machine. Instal·lació vídeo i fotografia a la Galeria Sicart (Vilafranca del Penedès). 2002

Sobre la Piel del Mundo. Instal·lació a la Plaça del Fòrum Barcelona 2004 i Fòrum Ciutat, 2004

Hotels – Sobre la pell del món. Exposició de fotografies i sons. Galeria Sicart (Vilafranca del Penedès). 2004

La humanitat com a tresor

En les seves dues voltes consecutives al món, l'artista Miquel Jordà ha recorregut 60 països, ha fet 10.000 fotografies, ha enregistrat 2.000 minuts de mostres sonores (250 documents d'àudio) i 200 hores de vídeo. *Sobre la pell del món* és un viatge pel planeta amb els sentits de l'art. Com un documental simultani i viu, aquesta finestra inclou un món ple de contrastos, que es mostra transversalitzat pel progrés, les comunicacions, els mitjans de comunicació i la indústria del lleure, més unit i, indefectiblement, més distant. Un món de diferències i de proximitats, que es fa petit sense deixar de ser desigual. *Sobre la pell del món* és una reflexió viva sobre els diversos aspectes de la globalització, aquells que la fan uniformadora i que tendeixen a eliminar-ne la riquesa de la infinita varietat de cultures i «ecosistemes» culturals i aquells altres que enriqueixen aquests «ecosistemes». És un viatge a través de l'esperit humà, la recreació d'un mosaic, amb la qualitat humana com a motiu principal, per arribar a construir aquesta mirada complexa, la d'un artista que s'acosta a les cultures del món i presencia els moments clau de la recent història global, els importants esdeveniments polítics i socials d'aquest començament de segle. És, precisament, aquest subtil contrast entre la visió tòpica, o fins i tot fatalista, dels mons que formen el mosaic de les cultures i l'evidència de la seva constant transformació i, per tant, de la seva realitat viva, més enllà de les visions uniformes i uniformadores, allò que dóna a *Sobre la pell del món* una qualitat afegida, d'una vertiginosa esperança i una tendresa que no s'amaga, sinó que fa de la tensió resultant un documental artístic de gran força poètica, el qual, tot i que inclou aquesta suma de singularitats i diferències que formen les cultures humanes, proclama sense ambigüitat que precisament la humanitat és l'únic i veritable tresor ocult d'aquest planeta.

© Víctor Nubla

Departament Educatiu Fundació Miró
Tel.: 934 439 489 / 934 439 470
Fax: 933 298 609
e-mail: jclavero@bcn.fjmiro.es i mquer@bcn.fjmiro.es